

УДК 006:[001.4:004]

Валентина Кириленко,
старший науковий працівник
Державного підприємства "Український науково-дослідний
і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості"

Стандартизація термінології: аналіз термінології, вжитої у стандартах, що стосуються сфери інформаційних технологій

Проаналізовано сучасний стан термінології в національних нормативних документах, що стосуються сфери інформаційних технологій та захисту інформації в мережах та обчислювальних системах. Визначено проблеми та шляхи їхнього розв'язання.

Ключові слова: термін, нормативний документ, національний стандарт, міжнародний стандарт, інформаційні технології.

Активний процес узгодження національних стандартів (НС) із міжнародними стандартами (МС) триває вже десятий рік. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної програми стандартизації на 2006—2010 роки" [1], заплановано привести у відповідність із міжнародними та регіональними стандартами 8570 національних стандартів.

Потреба впровадження МС, насамперед, стосується термінології як основного чинника процесу узгодження стандартів. Будь-яка сфера діяльності суспільства неможлива без фахової термінології.

З 2000 року в наукових публікаціях [5—7] висвітлювались певні питання зі сфери стандартизації термінології, а саме: використання наукового суржика в нормативних документах, впровадження транслітерованої англійської термінології.

У статті проаналізовано на конкретних прикладах за-стандартизовану термінологію в нормативних документах різних рівнів підпорядкування, що стосуються сфери інформаційних технологій у цілому та захисту інформації в мережах і обчислювальних системах зокрема; складено таблицю.

У таблиці зведено для наочності терміни, вжиті в національних стандартах, а саме: термінологічному [17], низці стандартів [8—17], де є тільки розділ "Терміни та визначення понять", а також у термінологічному стандарті іншого рівня підпорядкування [18].

Наведену в таблиці термінологію проаналізовано на відповідність вимогам комплексу стандартів "Національна стандартизація" [2—4] та нормам української мови [19—24].

Таблиця

Порівняльний аналіз термінології деяких нормативних документів сфери інформаційних технологій у цілому та захисту інформації в мережах і обчислювальних системах зокрема

Позначка стандарту	№ терміна	Англійський термін	Український термін	Рекомендований термін
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.6	audit trail	дані трасування	перевіркові дані
НД ТЗІ 1.1-003-99	4.4.12	audit trail	журнал реєстрації	
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.5	audit	аналіз процедур	перевірка
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.7	authentication	автентифікація	підтвердження (справжності)
НД ТЗІ 1.1-003-99	4.4.6	authentication	автентифікація	
ДСТУ 2230-93	8.9	authentication exchange	обмінна автентифікація	обмін підтвердженням
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.9	authentication exchange	обмінна автентифікація	
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.8	authentication information	інформація автентифікації	підтверджувальна інформація
ДСТУ 2230-93	8.8	authentication information	інформація автентифікації	
НД ТЗІ 1.1-003-99	4.4.6	authentication information	інформація автентифікації	
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.10	authorization	повноваження	повноваження
ДСТУ 2230-93	8.10	authorization	санкціонування	
НД ТЗІ 1.1-003-99	4.4.7	authorization	авторизація	
НД ТЗІ 1.1-003-99	4.1.22	authorized access to information	авторизований доступ до інформації	

НД ТЗІ 1.1-003-99	4.1.30	authorized user	авторизований користувач	уповноважений користувач
ДСТУ ISO/IEC 13335-1:2003	3.4	availability	доступність	доступність
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.11	availability	готовність	
ДСТУ 2230-93	8.11	availability	доступність	
НД ТЗІ 1.1-003-99	4.2.7	availability	доступність	
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.12	capability	функційна можливість	функційна можливість
ДСТУ 2230-93	8.12	capability	мандат	
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.17	credentials	посвідчення особи	вірчі дані
ДСТУ 2230-93	8.17	credentials	вірчі дані	
ДСТУ ISO/IEC 11770-3:2002	3.5	cryptographic check function	криптографічна контролювальна функція	криптографічна перевіркова функція
ДСТУ ISO/IEC 9798-1:2002	3.3.7	cryptographic check function	криптографічна контролювальна функція	
ДСТУ ISO/IEC 13888-1:2002	3.1.3	data origin authentication	автентифікація походження даних	підтвердження (справжності) джерела даних
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.22	data origin authentication	автентифікація відправника даних	
ДСТУ 2230-93	8.7	data origin authentication	автентифікація джерела даних	
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.25	denial of service	відхилення сервісу	відмова в обслуговуванні
ДСТУ 2230-93	8.23	denial of service	відмова в обслуговуванні	
НД ТЗІ 1.1-003-99	4.2.19	denial of service	відмова в обслуговуванні	
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.29	end-to-end encipherment	міжкінцеве шифрування	прикінцеве шифрування
ДСТУ 2230-93	8.26	end-to-end encipherment	прикінцеве шифрування	
ДСТУ ISO/IEC 11770-2:2002	3.1.2	entity authentication	автентифікація суб'єктів	підтвердження справжності суб'єкта
ДСТУ ISO/IEC 11770-3:2002	3.11	entity authentication	автентифікація суб'єкта	
ДСТУ ISO/IEC 9798-1:2002	3.3.11	entity authentication	автентифікація суб'єкта	
ДСТУ ISO/IEC 11770-3:2002	3.12	entity authentication of A to B	автентифікація суб'єкта А для В	підтвердження справжності суб'єкта А для суб'єкта В
ДСТУ ISO/IEC 11770-3:2002	3.13	explicit key authentication from A to B	явна автентифікація ключа від А для В	явне підтвердження справжності ключа від А для В
ДСТУ 2230-93	8.27	identity-based security policy	ідентифікаційна методика захисту	ідентифікаційна методика захисту
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3/30	identity-based security policy	ідентифікаційна стратегія захисту	
ДСТУ ISO/IEC 13888-1:2002	3.7.23	notarization	засвідчення	засвідчення
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.37	notarization	нотаризація	
ДСТУ 2230-93	8.36	notarization	запевнення	
НД ТЗІ 1.1-003-99	4.4.45	notarization	завірення	
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.40	physical security	фізичний захист	фізичний захист
ДСТУ 2230-93	8.37	physical security	фізична безпека	
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.44	repudiation	відмова	відмова від участі

ДСТУ 2230-93	8.38	repudiation	відмова від участі	
НД ТЗІ 1.1-003-99	4.2.20	repudiation	невизнання участі	
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.45	routing control	контроль маршрутизації	керування маршрутизацією
ДСТУ 2230-93	8.39	routing control	керування маршрутизацією	
ДСТУ ISO/IEC 7498-2:2004	3.3.46	rule-based security policy	уніфікована стратегія захисту	інструкційна методика захисту
ДСТУ 2230-93	8.40	rule-based security policy	інструкційна методика захисту	
ДСТУ ISO/IEC TR 13243:2003	3.3.46	service	послуга	послуга
ДСТУ 4071-2001	8.40	service	сервіс	
ДСТУ ISO/IEC 13236:2003	стандарт у цілому	common object request broker architecture	загальна архітектура посередника об'єктних запитів	загальна архітектура посередника об'єктних запитів
ДСТУ 4071-2001	стандарт у цілому	common object request broker architecture	загальна архітектура брокера об'єктних запитів	

Аналіз наведених даних демонструє незгодженість термінології в чинних нормативних документах різного рівня підпорядкування.

Висновки

1. Відповідно до результатів зіставлення, пропонуємо:

- актуалізувати застарілі термінологічні стандарти, які набули чинності в 90-ті роки минулого століття;
- здійснювати взаємоузгоджену термінологічну діяльність, щоб досягти згоди з термінологічних проблем;
- регулярно відслідковувати та актуалізувати стандарти з інформаційних технологій, вносячи зміни чи поправки до чинних стандартів, які б відображали досягнуті домовленості.

2. Профільному комітетові з інформаційних технологій відновити підкомітет "Термінологія інформаційних технологій" у складі Технічного комітету ТК 20 "Інформаційні технології". Погодження всіх проектів стандартів сфери інформаційних технологій цим комітетом має бути обов'язковим.

3. Актуалізувати національний банк даних застандартизованих науково-технічних термінів, розроблений фахівцями УкрНДССІ ще у 1993—1996 роках.

4. Проводити на базі ДП "УкрНДНЦ" науково-практичні семінари з науково-технічної термінології у цілому та сфері інформаційних технологій зокрема.

5. Для широкого кола користувачів на мережній сторінці ДП "УкрНДНЦ" розмішувати відомості про новини, проблеми термінології тощо.

Такі заходи допоможуть виконати державні завдання у сфері технічного регулювання, зокрема, у сфері інформаційних технологій, підвищити якість розроблених нормативних документів, зберігаючи їхній національний науково-технічний стиль, та успішно виконати заплановані обсяги робіт зі стандартизації.

Список використаної літератури

1. Про затвердження Державної програми стандартизації на 2006—2010 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2006 р. № 229. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=229-2006-%EF>. — Назва з екрана.
2. ДСТУ 1.5:2003. Правила побудови, викладання, оформлення та вимоги до змісту нормативних документів. — Чинний від 01.07.2003. — К. : Держстандарт України, 2003. — 56 с.

3. ДСТУ 3966—2000. Термінологія. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять. — Чинний від 01.01.2001. — К. : Держстандарт України, 2000. — 32 с.
4. ДСТУ ISO/IEC 1.1:2001. Стандартизація та суміжні види діяльності. Терміни та визначення понять. — Чинний від 01.07.2001. — К. : Держстандарт України, 2001. — 39 с.
5. Ставицька Л. Суржик: термінологічно-поняттєва парадигма / Л. Ставицька // Українська термінологія і сучасність. — К., 2001. — С. 271—274.
6. Козир Є. Проблеми унормування чужомовних запозичень / Є. Козир // Українська термінологія і сучасність. — К., 2001. — С. 245—247.
7. Гінзбург М. Термінологічні поради / М. Гінзбург // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2004. — № 2. — С. 29—30.
8. ДСТУ ISO/IEC 13888-1:2002. Інформаційні технології. Методи захисту. Неспровтовність. Частина 1. Загальні положення. — Чинний від 27.09.2005. — К. : Держстандарт України, 2002. — 17 с.
9. ДСТУ ISO/IEC 13236:2003. Інформаційні технології. Якість послуг. Основні положення. — Чинний від 08.02.2005. — К. : Держстандарт України, 2003. — 49 с.
10. ДСТУ ISO/IEC TR 13335-1:2003. Інформаційні технології. Наставови з керування безпекою інформаційних технологій (ІТ). Частина 1. Концепції та моделі безпеки ІТ. — Чинний від 01.10.2004. — К. : Держстандарт України, 2003. — 31 с.
11. ДСТУ ISO/IEC TR 13243:2003. Інформаційні технології. Посібник із методів та механізмів якості послуг. — Чинний від 01.10.2004. — К. : Держстандарт України, 2003. — 17 с.
12. ДСТУ ISO/IEC TR 11770-2:2002. Інформаційні технології. Методи захисту керування ключами. Частина 2. Механізми з використанням симетричних методів. — Чинний від 01.10.2006. — К. : Держстандарт України, 2002. — 18 с.
13. ДСТУ ISO/IEC TR 11770-3:2002. Інформаційні технології. Методи захисту керування ключами. Частина 3. Механізми з застосуванням асиметричних методів. — Чинний від 27.09.2005. — К. : Держстандарт України, 2002. — 38 с.
14. ДСТУ ISO/IEC 9798-1:2002. Інформаційні технології. Методи захисту. Автентифікація суб'єктів. Частина 1. Загальні положення. — Чинний від 27.09.2005. — К. : Держстандарт України, 2002. — 10 с.
15. ДСТУ ISO 7498-2:2004. Системи оброблення інформації. Взаємозв'язок відкритих систем. Базова еталонна модель. Частина 2. Архітектура захисту інформації. — Чинний від 01.04.2006. — К. : Держстандарт України, 2004. — 40 с.
16. ДСТУ 4071:2001. Інформаційні технології. Архітектура відкритого розподіленого керування та підтримка загальної архітектури брокера об'єктних запитів (CORBA). — Чинний від 31.03.2004. — К. : Держстандарт України, 2004. — 56 с.

17. ДСТУ 2230-93. Системи оброблення інформації. Взаємозв'язок відкритих систем. Базова еталонна модель. — Чинний від 01.07.1994. — К. : Держстандарт України, 2004. — 32 с.
18. НД ТЗІ 1.1-003-99. Технічний захист інформації. — Чинний від 01.01.1999. — К. : Служба безпеки України, 1999. — 30 с.
19. *Англо-український словник* / склав М. І. Балла — К. : Освіта, 1996. — 1714 с.
20. *Словник української мови* : в 11 т. — К. : Наук. думка, 1970. — Т. 1. — 800 с.
21. *Словник української мови* : в 11 т. — К. : Наук. думка, 1975. — Т. 4. — 832 с.
22. *Словник української мови* : в 11 т. — К. : Наук. думка, 1977. — Т. 8. — 928 с.
23. *Словник української мови* : в 11 т. — К. : Наук. думка, 1978. — Т. 9. — 920 с.
24. *Український орфографічний словник* / уклад.: В. В. Чумак [та ін.] ; відп. ред. В. М. Русанівський. — 4-ге вид., переробл. і доповн. — К. : Довіра, 2005. — 1069 с.

Проанализировано современное состояние терминологии в национальных нормативных документах, касающихся области информационных технологий и защиты информации в сетях и вычислительных системах. Определены проблемы и пути их решения.

The current state of terminology in the national regulations concerning information technology and information security in networks and computer systems are analyzed. Problems and solutions thereof are determined.

Матеріал надійшов у редакцію 19 липня 2010 року